

Virsraksts: Tiesību saglabāšanas princips ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesā (ĀTAP); Kreditora gribas nozīme ķīlas tiesības nodibināšanā un izbeigšanā

1.tēze: Kreditora prasījuma samazināšana pretēji viņa gribai nav izmantojama atrauti no Maksātnespējas likuma un tiesiskās aizsardzības procesa mērķiem un principiem, it īpaši tiesību saglabāšanas principa un saistību izpildes principa kontekstā. Savukārt Maksātnespējas likuma mērķi un principi nedrīkst tikt iztulkoti un izmantoti pretēji Satversmes 105.pantā noteiktajām pamattiesībām uz īpašumu. Tiesai, konstatējot prasījuma tiesību būtisku samazināšanu un mēģinājumu dzēst šo prasījumu nodrošinājošo hipotēku, bija jāpievēršas piemērojamo tiesību normu sistēmiskajai un teleoloģiskajai iztulkošanai Satversmes 105.panta un Maksātnespējas likuma mērķu un principu kontekstā.

Ja kreditora tiesību aizskārums ir divu savstarpēji saistītu galvenā parādnieka un ķīlas parādnieka ĀTAP rezultātu kumulatīvas sekas, lietas efektīva un taisnīga izspriešana nav iespējama, aplūkojot ķīlas parādnieka ĀTAP tiesību jautājumus atrauti no galvenā parādnieka ĀTAP tiesību jautājumiem, jo vairāk tādēļ, ka ķīlas tiesība ir tikai blakus tiesība attiecībā pret prasījumiem pret galvenajiem parādniekiem (Civillikuma 1283.pants).

Galvenā parādnieka ĀTAP plānu nesaskaņojuša kreditora stāvoklis ĀTAP gaitā nevar tikt pasliktināts, samazinot ķīlas tiesību uz ķīlas parādniekam piederošo nekustamo īpašumu, tādēļ šā kreditora prasījums pret ķīlas parādnieku ir spēkā, turklāt apmēra ziņā tas atbilst kreditora pilnam prasījuma apmēram pret galveno parādnieku, kāds pastāvēja pirms galvenā parādnieka ĀTAP plāna apstiprināšanas (Maksātnespējas likuma 46.³ panta pirmā daļa (01.11.2007. likuma redakcijā) un Maksātnespējas likuma 40.panta trešā daļa (26.07.2010. likuma redakcijā)).

Līdz ar to tiesai nebija pamata apstiprināt tādu ķīlas parādnieka ĀTAP plānu, kurā, pārkāpjot Maksātnespējas likuma 40.panta ceturtais daļas 3.punktu (26.07.2010. likuma redakcijā), nav atspoguļotas tā saistības pret nodrošināto kreditoru, kuras izriet no ķīlas tiesības, turklāt tā prasījuma apmērā, kāds kreditoram bija pret galveno parādnieku pirms šā galvenā parādnieka ĀTAP plāna apstiprināšanas, atskaitot tās summas, kuras galvenā parādnieka ĀTAP plāna izpildes gaitā kreditors bija saņēmis.

2.tēze: Galvenā parādnieka ĀTAP plāna saskaņošanas, apstiprināšanas un izpildes rezultātā samazināts nodrošinātā kreditora prasījums, ja samazinājums noticis pretēji šā kreditora gribai, nav uzskatāms par prasījuma dzēšanu Civillikuma 1309.panta izpratnē un tādēļ pats par sevi neizbeidz un nesamazina ķīlas tiesību, kura nodrošina šo prasījumu.

**Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Civillietu departamenta
2014. gada 31.oktobra
SPRIEDUMS
Lietā Nr. SPC-27/2014**

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā paplašinātā sastāvā:

tiesnesis referents A.Strupišs
tiesnese A.Briede
tiesnese A.Čerņavska
tiesnese I.Garda
tiesnesis A.Keišs
tiesnese Ļ.Kušnīre
tiesnesis N.Salienieks
tiesnese E.Vernuša
tiesnese M.Zāģere

rakstveida procesā izskatīja Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurora protestu par Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2013.gada 20.decembra spriedumu SIA „Gvano” tiesiskās aizsardzības procesa lietā.

A p r a k s t o š ā d a ļ a

[1] SIA „Gvano” Rīgas pilsētas Centra rajona tiesā 2012.gada 12.martā iesniegusi

ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa (turpmāk – ĀTAP) pieteikumu. Vēlāk iesniegti ĀTAP pasākumu plāna grozījumi.

[2] Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesneša 2012.gada 16.marta lēmumu nolemts: īstenot SIA „Gvano” tiesiskās aizsardzības procesu ĀTAP gadījumā; apstiprināt SIA „Gvano” tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānu; noteikt divu gadu ilgu termiņu, skaitot no dienas, kad stājies spēkā tiesas lēmums par pieteicēja tiesiskās aizsardzības procesa īstenošanu ĀTAP; noteikt ierobežojumu saskaņā ar ĀTAP pasākumu plānu attiecībā uz iekļāto nekustamā īpašuma realizāciju no nodrošināto kreditoru puses.

Savukārt ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 19.decembra lēmumu apstiprināti SIA „Gvano” ĀTAP pasākuma plāna grozījumi; atļauts atsavināt SIA „Gvano” piederošo nekustamo īpašumu Rīgā, Lāčplēša ielā 20a. Vienlaikus uzlikts pienākums AS „Swedbank” (turpmāk arī Banka) dzēst Rīgas pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr.3863 Bankas labā reģistrētās ķīlas tiesības un aizlieguma atzīmes pēc Hipotēkas līguma Nr.04 – 034663 – IN/1 un tā 2006.gada 22.februāra, 2008.gada 3.janvāra, 2008.gada 6.marta grozījumiem, Hipotēkas līguma Nr.05 – 046875 – IN/1, Hipotēkas līguma Nr.06 – 145425 – IN/1, Hipotēkas līguma Nr.05 – 019106 – IN/2 un Hipotēkas līguma Nr.04 – 041955 – IN/2.

[3] Izskatot Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurora protestu par Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 16.marta un 19.marta lēmumiem, ar Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 23.oktobra lēmumu lietā Nr.SPC-21/2013 Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas lēmumi atcelti un jautājums nodots jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Senāts norādījis, ka, lai tiesa varētu pieņemt lēmumu par ĀTAP plāna īstenošanu, tai jāpārbauda, vai plāna saskaņošana ir notikusi likumā noteiktā kārtībā, cita starpā, pārbaudot, vai parādnieka kreditoriem nepastāv šo saskaņošanas tiesību ierobežojumi. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 42.panta sestās daļas 1.punktu kreditora tiesības attiecībā uz ĀTAP pasākumu plāna saskaņošanu nav tiesīgas īstenot personas, kuras ietilpst vienā koncernā ar parādnieku. SIA „Gvano” un tās vienīgais nodrošinātais kreditors Meltex Commerce LPP ir vienā koncernā ietilpstoši uzņēmumi, kurā Meltex Commerce LPP īsteno netiešo izšķirošo ietekmi uz SIA „Gvano”. Līdz ar to tiesa bez likumīga pamata pieņēmusi lēmumu par minētā plāna apstiprināšanu un par parādnieka ĀTAP īstenošanu.

[4] SIA „Gvano” 2013.gada 18.decembrī iesniegusi Rīgas pilsētas Centra rajona tiesā tiesiskās aizsardzības procesa pieteikuma papildinājumus, kuros lūgts apstiprināt ĀTAP pasākumu plānu, norādot, ka ĀTAP pasākumu plāns tiek pildīts atbilstoši tā sākotnējai redakcijai, bet neapstiprināt ĀTAP pasākuma plāna grozījumus.

Pieteikumam pievienoti dokumenti, kas norāda uz to, ka ĀTAP pasākumu plāna apstiprināšanas brīdī SIA „Gvano” un Lielbritānijā reģistrētais uzņēmums Meltex Commerce LPP saskaņā ar Koncernu likumu nav vienā koncernā ietilpstoši uzņēmumi. Lielbritānijas Sabiedrību reģistrā 2012.gada 8.maijā reģistrēta Fleming Tradinvest LLP dalībnieku maiņa no Panamā reģistrētajām sabiedrībām Registrex Global LTD un Suncross Limited Corp. uz Panamā reģistrētajām sabiedrībām Legum Company S.A. un Pacific Tradelinks Corp. Kā faktisko izmaiņu datums norādīts 2011.gada 1.novembris.

Pieteicēja atsaukusies uz Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 28.maija lēmumā, kas pieņemts lietā Nr.SPC-22/2013 (lietā figurē vairākas tās pašas komercsabiedrības, kuras minētas arī izskatāmajā lietā), izteiktajām atziņām, ka pēc galvenā parādnieka ĀTAP izbeigšanas sakarā ar ĀTAP pasākumu plāna izpildi Bankai zudušas tiesības prasīt šai kapitālsabiedrībai piešķirtā aizdevuma samaksu pilnā apmērā un tādēļ trešās personas dotā ķīlas tiesība izbeidzas saskaņā ar Civillikuma 1309.pantu.

[5] Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2013.gada 20.decembra spriedumu nospriests īstenot SIA „Gvano” ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesu, apstiprināt SIA „Gvano” ārpustiesas tiesiskās aizsardzības plānu tā sākotnējā redakcijā, noteikt divu gadu termiņu pieteicēja ārpustiesas tiesiskās aizsardzības plāna īstenošanai sākot ar 2012.gada 16.martu, par SIA „Gvano” tiesiskās aizsardzības procesa administratori ieceļot Argitu Jaunsleini.

Minētais spriedums kā nepārsūdzams stājies likumīgā spēkā.

Spriedumā norādīts tālāk minētais.

[5.1] SIA „Gvano” ĀTAP pasākumu plāns atbilst Maksātnespējas likuma 38. un 40.panta prasībām. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 42.panta trešās daļas prasībām ĀTAP pasākumu plānu saskaņojuši nenodrošinātie kreditori Denim Industries LLP, uzņēmums MBSE trade LLP un SIA „Centra zeme”, kuru galvenie prasījumi kopā veido 94,94% no galveno prasījumu summas, tas ir, vairāk nekā pusi. Netiek konstatēti Maksātnespējas likuma 34.pantā norādītie ierobežojumi.

[5.2] SIA „Gvano” nelūdz apstiprināt iesniegtos ĀTAP pasākuma plāna grozījumus, līdz ar to tie nav apstiprināmi.

[5.3] Pie Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 23.oktobra lēmumā norādītajiem apstākļiem, kad jāpārbauda, vai plāna saskaņošana ir notikusi likumā noteiktā kārtībā, tajā skaitā, pārbaudot, vai parādnieku kreditoriem nepastāv šo saskaņošanas tiesību ierobežojumi, SIA „Gvano” ĀTAP pasākumu plāna saskaņojums ar uzņēmumu Meltex Commerce LLP nav jāņem vērā daļā par ĀTAP pasākumu plāna saskaņošanu ar SIA „Gvano” nodrošinātajiem kreditoriem.

[5.4] AS „Swedbank” lietā norādījusi uz savu interesi SIA „Gvano” ĀTAP lietā, ka Banka ir SIA „Gvano” nodrošinātais kreditors, iesniedzot hipotēkas līguma un grozījumu kopijas, no kurām redzams, ka SIA „Gvano” ir nodevusi savu īpašumu citu juridisku personu saistību nodrošināšanai.

Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 22.novembra lēmumu izbeigts SIA „Arts Plaza” ĀTAP sakarā ar ĀTAP plāna izpildi, un ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 6.septembra lēmumu izbeigts SIA „Tērbatas biznesa centrs” ĀTAP sakarā ar ĀTAP plāna izpildi, kuru saistību nodrošināšanai ieķīlāts SIA „Gvano” piederošais nekustamais īpašums.

[5.5] Uz SIA „Gvano” ir attiecināms analogiskā un saistītā lietā Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 28.maija lēmumā lietā Nr.SPC-22/2013 norādītais par to, ka pēc galvenā parādnieka ĀTAP izbeigšanas sakarā ar ĀTAP pasākumu plāna izpildi Bankai zudušas tiesības prasīt šai kapitālsabiedrībai piešķirtā aizdevuma samaksu pilnā apmērā un trešās personas dotā ķīlas tiesība izbeidzas.

[5.6] Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas lietvedībā atrodas civillietā SIA „Gvano” prasībā pret AS „Swedbank” par hipotēku un aizlieguma atzīmju ierakstu zemesgrāmatā dzēšanu ar trešajām personām SIA „Arts Plaza” un SIA „Tērbatas biznesa centrs”.

[5.7] Ņemot vērā Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 22.novembra lēmumu un Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 6.septembra lēmumu, secināms, ka SIA „Arts Plaza” un SIA „Tērbatas biznesa centrs” ir izpildījušas savas ĀTAP pasākumu plānus, tajā skaitā pret AS „Swedbank”, un tādēļ bankai nav prasījuma tiesības pret SIA „Gvano”, kā arī lietā nav pierādījumu par šādas saistības esamību. Tātad SIA „Gvano” nav nodrošināto kreditoru un tai nav nepieciešams Maksātnespējas likuma 42.panta trešās daļas 1.punktā noteiktais saskaņojums ar nodrošinātajiem kreditoriem uz šī lēmuma pieņemšanas brīdi.

SIA „Gvano” ir vienojusies ar administratori Argitu Jaunsleini un iepriekšminētajiem kreditoriem par administratoru ĀTAP saskaņā ar Maksātnespējas likuma 54.panta otro daļu. Lietā ir administratores Argitas Jaunsleines 2012.gada 9.marta atzinums par SIA „Gvano” ĀTAP pasākumu plānu.

[5.8] Administratore, kurai Maksātnespējas likumā ir noteikts pienākums nodrošināt ĀTAP likumīgu un efektīvu norisi un šajā sakarā veikt komercsabiedrības darbības uzraudzību atbilstoši ĀTAP mērķim, ĀTAP pasākumu plānam un normatīvo aktu prasībām un rīkoties tā, lai ĀTAP gaitā netiktu pasliktināts kreditoru stāvoklis, savas kompetences ietvaros sniedza viedokli, ka ĀTAP ir iespējams izpildīt. SIA „Gvano” ir pildījusi ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 16.marta lēmumu apstiprināto ĀTAP pasākumu plānu.

[5.9] Pamatojoties uz ar lietā esošajiem pierādījumiem, faktiskajiem apstākļiem un Maksātnespējas likuma 53.panta pirmo daļu, secināms, ka pastāv tiesību normā minētie nosacījumi, tostarp, ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānu ir saskaņojuši nenodrošinātie kreditori, kuru galvenie prasījumi kopumā veido vairāk nekā pusi no galveno prasījumu summas, kas saskaņā ar Civilprocesa likuma 341.⁷ panta ceturto daļu ir likumīgs pamats pieņemt lēmumu par tiesiskās aizsardzības procesa īstenošanu ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa gadījumā, un, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 341.⁷ panta ceturto daļu, apmierināt SIA „Gvano” lūgumus, kas ietverti pieteikumā.

[6] Par Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2013.gada 20.decembra spriedumu Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurors iesniedzis protestu, kurā, atsaucoties uz būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, lūdzis spriedumu atcelt un pieteikumu nodot jaunai izskatīšanai.

Protestā norādīti šādi apstākļi.

[6.1] Lietā nav strīda par to, ka pieteicēja sākotnēji kreditoru AS „Swedbank” ir atzinusi par nodrošināto kreditoru.

No ĀTAP pasākumu plāna redzams, ka nodrošinātā kreditora AS „Swedbank” prasījumi pret SIA „Gvano” radušies uz Hipotēkas līgumu Nr.04 – 034663 – IN/1 un tā 2006.gada 22.februāra, 2008.gada 3.janvāra, 2008.gada 6.marta grozījumiem, Hipotēkas līgumu Nr.05 – 046875 – IN/1, Hipotēkas līgumu Nr.06 – 145425 – IN/1, Hipotēkas līgumu Nr.05 – 019106 – IN/2 un Hipotēkas līgumu Nr.04 – 041955 – IN/2, ar kuriem SIA „Gvano” piederošais nekustamais īpašums Rīgā, Lāčplēša ielā 20A, kalpo par nekustamā īpašuma ķīlu prasījumam AS „Swedbank” labā.

Galvenie prasījumi, par kuriem atbild SIA „Gvano” nekustamais īpašums, ir 2004.gada 27.maija Aizdevuma līgums Nr.04-034663-IN ar tā 2006.gada 15.decembra, 2008.gada 3.janvāra un 6.marta grozījumiem, 2005.gada 12.jūlija Aizdevuma līgums Nr.05-046875TN, 2006.gada 15.decembra Aizdevuma līgums Nr.06-145425-IN, galvenais parādnieks SIA „Tērbatas biznesa centrs” par summu 6 843 970 Ls un 2004.gada 5.jūlija Aizdevuma līgums Nr.04-041955-IN, 2004.gada 14.augusta Aizdevuma līgums Nr.04-053686-IN, galvenais parādnieks SIA „Arts Plaza” par summu 3 162 616 Ls.

[6.2] Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2010.gada 6.septembra un 8.septembra lēmumu attiecīgi ir apstiprināti galveno parādnieku SIA „Tērbatas biznesa centrs” un SIA „Arts plaza” ĀTAP plāni, saskaņā ar kuriem AS „Swedbank” galvenais prasījums tika samazināts par 80% (t.i., par 5 475 176 Ls), bet prasījums pret SIA „Arts Plaza” par 75% (t.i., par 2 371 962 Ls).

Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 22.novembra lēmumu izbeigts SIA „Arts Plaza” ĀTAP, sakarā ar ĀTAP pasākumu plāna izpildi un ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 6.septembra lēmumu izbeigts SIA „Tērbatas biznesa centrs” ĀTAP sakarā ar ĀTAP pasākumu plāna izpildi.

[6.3] Atsaucoties uz Civillikuma 1309.pantu un Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 28.maija lēmumu lietā Nr.SPC-22/2013, un secinot, ka AS „Swedbank” uz lietas izskatīšanas brīdi (2013.gada 20.decembri) nav spēkā esoša prasījuma pret SIA „Gvano”, tiesa nepareizi iztulkojusi un piemērojusi Civillikuma 1319., 1280., 1285. 1811., un 1309.pantu, Maksātnespējas likuma 6. un 52.pantu, kā arī nav piemērojusi tās materiālo tiesību normas, kuras vajadzēja piemērot. Tiesa kļūdaini nonākusi pie secinājuma, ka gadījumā, ja galvenās parādnieces ierosinātais ĀTAP ir izbeigts sakarā ar ĀTAP plāna izpildi, iestājas Civillikuma 1309.pantā paredzētās sekas.

Augstākās tiesas Senāts lietā Nr.SPC-22/2013 pamatoti ir atzinis, ka „Maksātnespējas likuma 52.panta pirmās daļas izpratnē ĀTAP izbeigšanas sakarā ar ĀTAP pasākumu plāna izpildi gadījumā parādnieks tiek atbrīvots no parādu pilnā apmērā samaksas pienākuma”. Proti, kreditors pēc kapitālsabiedrības maksātnespējas atjaunošanas zaudē tiesības prasīt parāda piedziņu tā sākotnējā apmērā un tikai no konkrētās kapitālsabiedrības, bet Maksātnespējas likuma 52.pantā paredzētās sekas neliedz vērst šādu piedziņu attiecībā uz citiem iespējamiem šīs saistības dalībniekiem, piemēram, līdzaiņņēmējiem, galvotājiem, ķīlas devējiem. Šādas tiesības kreditoram izriet no Maksātnespējas likuma 6.panta un Civillikuma 1278., 1285., 1286., 1319., 1691.panta.

[6.4] No Civillikuma 1285., 1319. un 1691.panta izriet, ka ķīlas tiesību mērķis ir atbildēt kreditoram par parādnieka, kurš nonācis finansiālās grūtībās, saistību izpildi.

Augstākās tiesas Senāta nolēmumos lietā Nr.242/2012 un Nr.86/2011 izteiktas atziņas par galvotāja saistību apmēru parādnieka maksātnespējas procesā.

Ķīlas devēja atsvabināšana no pienākuma atbildēt kreditoram par galvenā parādnieka saistībām tikai tā iemesla dēļ, ka parādnieka sliktais finansiālais stāvoklis to novedis līdz daļējai maksātnespējai, atsaucoties uz Civillikuma 1309.pantu, ir pretrunā ķīlas tiesību mērķim un Maksātnespējas likuma 6.pantā nostiprinātajam tiesību saglabāšanas principam, kas nosaka, ka maksātnespējas procesā tiek ievērotas pirms procesa iegūtās kreditoru tiesības un kreditora tiesību ierobežojums, kas noteikts procesa ietvaros nevar būt lielāks, nekā ir nepieciešams attiecīgā procesa mērķa sasniegšanai.

Līdz ar to SIA „Gvano” kā ķīlas devējai ir pienākums atbildēt AS „Swedbank” kā ķīlasņēmējai tādā apmērā, kādā galvenie parādnieki SIA „Tērbatas biznesa centrs” un SIA „Arts Plaza” nav spējuši izpildīt savas saistības sakarā ar ierobežoto maksāspēju, un Banka arī uz atkārtotas lietas izskatīšanas brīdi ir atzīstama par SIA „Gvano” nodrošināto kreditoru. Minēto apliecina arī fakts, ka Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas lietvedībā ir civillietā SIA „Gvano” prasībā pret AS „Swedbank” par hipotēku un aizliegumu atzīmju ierakstu dzēšanu ar trešajām personām SIA „Arts Plaza” un SIA „Tērbatas biznesa centrs”. Tātad starp pusēm pastāv strīds par tiesībām.

[6.5] Ievērojot Maksātnespējas likuma 42.panta trešā un sestajā daļā noteikto, Meltex Commerce LLP nav tiesīga īstenot kreditora tiesības uz ĀTAP pasākumu plāna saskaņošanu. SIA „Gvano” nodrošinātais kreditors, kas vienīgais ir apstiprinājis ĀTAP plānu, ir Lielbritānijā reģistrēta kompānija Meltex Commerce LLP, bet ar Augstākas tiesas Senāta 2013.gada 23.oktobra lēmumu lietā atzīts, ka SIA „Gvano” un kompānija Meltex Commerce LLP ir vienā koncernā ietilpstoši uzņēmumi. Nodrošinātais kreditors AS „Swedbank” savu piekrišanu ĀTAP pasākumu plānam nav devis, tādēļ pārkāptas Maksātnespējas likuma 42.panta trešās daļas 1.punkta prasības.

[7] Paskaidrojumus sakarā ar protestu iesniegusi SIA „Gvano”, norādīdama, ka protests kā nepamatots ir noraidāms. SIA „Gvano” un SIA „Tērbatas biznesa centrs” 2014.gada 28.oktobrī ir iesniegušas tiesai papildus paskaidrojumus, kurā pausts viedoklis, ka protests neesot pamatots šādu apsvērumu dēļ:

1) pilnas atbildības pieprasīšana no ķīlas kreditora pēc galvenā parādnieka ĀTAP, kurā samazināti kreditoru prasījumi, ir pretrunā ar Maksātnespējas likuma jēgu, kā rezultātā zūd ĀTAP jēga;

2) ķīlas devējs paliekot neaizsargāts, jo nevarot vērsties pret galvenajiem parādniekiem regresa kārtībā, un arī neesot piedalījies kā kreditors galveno parādnieku ĀTAP;

3) galvenā parādnieka maksātnespēja radās sliktas tirgus situācijas rezultātā, turklāt banka neesot izsniegusi visu kredītu un neesot izpildījusi saistības pret galveno parādnieku.

Motīvu daļa

[8] Pārbaudījis lietā esošā sprieduma likumību un attiecībā uz argumentiem, kas minēti protestā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 485.pants, Civillietu departaments uzskata, ka spriedums ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai.

[9] Civillietu departaments konstatē, ka AS „Swedbank” tiesību aizskārums ir radies divu secīgu un savstarpēji saistītu ĀTAP procesu realizācijas rezultātā:

1) AS „Swedbank” galveno parādnieku SIA „Tērbatas biznesa centrs” un SIA „Arts Plaza” ārpusstiesas tiesiskās aizsardzības procesos (ĀTAP), samazinot no aizdevuma līgumiem izrietošos AS „Swedbank” prasījumus pret galvenajiem parādniekiem, un pēc šo ĀTAP plānu izpildes uzskatot, ka ir izbeigusies AS „Swedbank” ķīlas tiesība uz trešajai personai – ķīlas parādniekam SIA „Gvano” piederošo nekustamo īpašumu;

2) uzsākot AS „Swedbank” ķīlas parādnieka SIA „Gvano” ārpusstiesas tiesiskās aizsardzības procesu ar galvenā parādnieka ĀTAP rezultātā samazināto AS „Swedbank” prasījumu pret SIA „Gvano”, par kuru atbild SIA „Gvano” ieķīlātais īpašums; turklāt pēc galveno parādnieku ĀTAP plānu izpildes uzskatot, ka ķīlas tiesība ir izbeigusies un ka AS „Swedbank” vairāk nav SIA „Gvano” nodrošinātais kreditors.

Nemot vērā, ka tiesību aizskārums ir divu ĀTAP rezultātu kumulatīvas sekas, Civillietu departaments uzskata, ka izskatāmās lietas efektīva un taisnīga izspriešana nav iespējama, aplūkojot ķīlas parādnieka ĀTAP tiesību jautājumus atrauti no galveno parādnieku ĀTAP tiesību jautājumiem, jo vairāk tādēļ, ka ķīlas tiesība ir tikai blakus tiesība attiecībā pret prasījumiem pret galvenajiem parādniekiem (*Civillikuma 1283.pants*).

Vienlaikus Civillietu departaments vērš uzmanību uz to, ka izskatāmās lietas materiālos nav ziņu par to, ka AS „Swedbank” būtu veikusi pasākumus savu tiesību un interešu aizstāvībai SIA „Tērbatas biznesa centrs” un SIA „Arts Plaza” ārpusstiesas tiesiskās aizsardzības procesos, un nav ziņu par iesniegtiem protestiem divos minētajos ārpusstiesas tiesiskās aizsardzības procesos. Tādēļ Civillietu departaments atzīst, ka tam nav tiesiska pamata pārvērtēt spēkā stājušos tiesas

nolēmumus minētajās galveno parādnieku ĀTAP lietās pēc būtības, un aprobežojas tikai ar vispārīgu izskatāmajai lietai svarīgu tiesību jautājumu analīzi ĀTAP jautājumos.

Jāņem vērā, ka protestā minētie tiesību jautājumi ir izskatāmi saskaņā ar diviem dažādiem Maksātnespējas likumiem: galveno parādnieku SIA „Tērbatas biznesa centrs” un SIA „Arts Plaza” ĀTAP norisinājās pēc 2007.gada 1.novembra Maksātnespējas likuma (spēkā no 01.01.2008 līdz 31.10.2010); savukārt SIA „Gvano” ĀTAP pieteikums ir sastādīts, balstoties uz 2010.gada 26.jūlija Maksātnespējas likumu (spēkā no 01.11.2010). Tādēļ tiesību jautājumi, kuri skar abu galveno parādnieku ĀTAP, ir aplūkojami atbilstoši 2007.gada Maksātnespējas likumam, bet ķīlas parādnieka ĀTAP tiesību jautājumi – saskaņā ar 2010.gada Maksātnespējas likumu.

[10] Civillietu departaments konstatē, ka protesta izskatīšanas gaitā ir jānoskaidro, vai ir tiesiski iespējama ķīlas tiesības apjoma samazināšana, ĀTAP rezultātā samazinot kreditora prasījumu.

[10.1] ĀTAP procesā kreditoru prasījumu samazināšana var tikt izmantota kā viena no ĀTAP metodēm (*sk. 2007.gada Maksātnespējas likuma 33.panta pirmās daļas 3.punktu*). Prasījumu samazināšana notiek, nenodrošinātajiem kreditoriem saskaņojot ĀTAP plānu ar likumā noteikto balsu vairākumu – vairāk nekā pusi no visu galveno prasījumu summas (*2007.gada Maksātnespējas likuma 38.panta pirmā un trešā daļa*). Nodrošinātie kreditori balsošanā nepiedalās, taču likumā noteikts, ka nodrošinātā kreditora pamatparāda vai procentu samazināšana vai dzēšana ir iespējama tikai ar attiecīgā kreditora piekrišanu (*2007.gada Maksātnespējas likuma 33.panta otrā daļa*). Tātad šajā procesā nenodrošinātā kreditora prasījums var būt samazināts ar balsu vairākumu pretēji viņa gribai, un viņam šāds samazinājums būs saistošs (*2007.gada Maksātnespējas likuma 40.panta pirmā daļa*); savukārt nodrošinātā kreditora prasījuma samazināšana pretēji kreditora gribai nav iespējama.

[10.2] Vienlaikus jāatzīmē, ka kreditora prasījumu samazināšana pretēji viņa gribai nav izmantojama atrauti no Maksātnespējas likuma un tiesiskās aizsardzības procesa mērķiem un principiem. Savukārt Maksātnespējas likuma mērķi un principi nedrīkst tikt iztulkoti un izmantoti pretēji Satversmes 105.pantā noteiktajām pamattiesībām uz īpašumu. Tiesai, konstatējot prasījuma tiesību būtisku samazināšanu un mēģinājumu dzēst šo prasījumu nodrošinošo hipotēku, bija jāpievēršas piemērojamo tiesību normu sistēmiskajai un teleoloģiskajai iztulkošanai Satversmes 105.panta un Maksātnespējas likuma mērķu un principu kontekstā. Jo īpaši rūpīgi tas tiesai bija jādara tādēļ, ka prasījuma tiesību samazinājums par 75-80% ir netipisks komercdarbībai un turklāt konkrētajā gadījumā ir noticis bez kreditora piekrišanas.

[10.3] 2007.gada Maksātnespējas likuma 46.³ panta pirmajā daļā ir noteikts, „*Ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānam ir jānodrošina, ka plānu nesaskaņojušo kreditoru ieguvums no tiesiskās aizsardzības procesa īstenošanas ir vismaz tikpat liels kā gadījumā, ja tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna apstiprināšanas brīdī komercsabiedrībai pasludinātu maksātnespējas procesu un uzsāktu bankrota procedūru*”. Līdzīgi ir noteikts 2010.gada Maksātnespējas likuma 40.panta trešajā daļā, turklāt attiecībā uz jebkuru tiesiskās aizsardzības procesu, ne tikai attiecībā uz ĀTAP: „*Tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna uzdevums ir nodrošināt, lai plānu nesaskaņojušo kreditoru ieguvums, īstenojot tiesiskās aizsardzības procesu, ir vismaz tikpat liels kā gadījumā, ja šā plāna apstiprināšanas brīdī parādniekam tiktu pasludināts maksātnespējas process*”.

Nemot vērā normas mērķi – aizsargāt kreditoru tiesības, nepieļaujot ĀTAP rezultātā pasliktināt kreditoru stāvokli pretēji kreditoru gribai, šo normu piemērošanā tiesai par izvērtēšanas izejas punktu bija jāņem tas kreditora, galvenā parādnieka un ķīlas parādnieka tiesību un saistību stāvoklis, kāds ir bijis pirms galvenā parādnieka ĀTAP plāna apstiprināšanas.

[10.4] No lietas materiāliem izriet, ka AS „Swedbank” nav saskaņojusi nevienu ĀTAP plānu (*lietas I sēj. 27.lpp., 149.lpp. un 159.lpp*), turklāt pēc AS „Swedbank” teiktā, tai pat nav nodots SIA „Gvano” ĀTAP plāns saskaņošanai (*lietas I.sēj. 52.lpp.*). Līdz ar to, ja galveno parādnieku ĀTAP plānu apstiprināšanas brīdī būtu iestājusies galveno parādnieku maksātnespēja, AS „Swedbank” kā ĀTAP plānu nesaskaņojušajam kreditoram neapšaubāmi būtu tiesības izlietot ķīlas tiesību, kura nodibināta uz ķīlas parādniekam piederošo nekustamo īpašumu, turklāt pilnā nodrošinātā prasījuma apmērā pret galveno parādnieku. Taču izskatāmajā gadījumā AS „Swedbank” ĀTAP rezultātā ir ne vien pretēji savai gribai zaudējusi attiecīgi 80% un 75%

prasījuma tiesību pret galvenajiem parādniekiem SIA „Tērbatas biznesa centrs” un SIA „Arts Plaza”, bet, saskaņā ar SIA „Gvano” un tās maksātnespējas administratores apgalvoto, arī ķīlas tiesības uz ķīlas parādnieka nekustamo īpašumu tādā pašā apjomā. Šāds galveno parādnieku un ķīlas parādnieka ĀTAP plānu rezultāts ir pretējs 2007.gada Maksātnespējas likuma 46.³ panta pirmās daļas un 2010.gada Maksātnespējas likuma 40.panta trešās daļas noteikumiem, kā arī 2010.gada Maksātnespējas likuma 6.pantā formulētajiem tiesību saglabāšanas un saistību izpildes principiem. Līdz ar to pat gadījumā, ja galveno parādnieku ĀTAP plāna neapstrīdēšanas dēļ AS „Swedbank” prasījumi pret galvenajiem parādniekiem ir samazinājušies par 75 un 80 %, šis samazinājums neietekmē AS „Swedbank” tiesības atbilstoši Civillikuma 1278.pantam dabūt no iekļātās lietas samaksu pilnā prasījuma apmērā, kāds tai bija pret galvenajiem parādniekiem pirms šo galveno parādnieku ĀTAP plānu apstiprināšanas.

[10.5] Ņemot vērā iepriekš minēto, Civillietu departaments konstatē, ka saskaņā ar 2007.gada Maksātnespējas likuma 46.³ panta pirmo daļu un 2010.gada Maksātnespējas likuma 40.panta trešo daļu AS „Swedbank” kā galveno parādnieku ĀTAP plānus nesaskaņojušā kreditora stāvoklis ĀTAP gaitā nevar tikt pasliktināts, samazinot ķīlas tiesības uz ķīlas parādniekam piederošo nekustamo īpašumu. Tādēļ AS „Swedbank” prasījums pret ķīlas parādnieku ir spēkā, turklāt apmēra ziņā tas atbilst AS „Swedbank” pilnam prasījuma apmēram pret galvenajiem parādniekiem, kāds pastāvēja pirms galveno parādnieku ĀTAP plāna apstiprināšanas.

Līdz ar to pirmās instances tiesai nebija pamata apstiprināt tādu SIA „Gvano” ĀTAP plānu, kurā, pārkāpjot 2010.gada Maksātnespējas likuma 40.panta ceturtais daļas 3.punktu, nav atspoguļotas SIA „Gvano” saistības pret nodrošināto kreditoru AS „Swedbank”, kuras izriet no ķīlas tiesības, turklāt tā prasījuma apmērā, kāds bija AS „Swedbank” pret galvenajiem parādniekiem SIA „Tērbatas biznesa centrs” un SIA „Arts Plaza” pirms šo galveno parādnieku ĀTAP plāna apstiprināšanas, atskaitot tās summas, kuras AS „Swedbank” saņēmusi galveno parādnieku ĀTAP plāna izpildes gaitā.

[11] Civillietu departaments uzskata par nepieciešamu izskaidrot kreditora gribas nozīmi ķīlas tiesības nodibināšanā un izbeigšanā.

[11.1] Ķīlas tiesība, un it īpaši hipotēka, ir viens no paredzamākajiem un drošākajiem saistību tiesību pastiprinājumiem, kāds ir pieejams privāttiesībās. Tas, ka kreditoram ir zināma konkrēta lieta, no kuras viņš var saņemt sava prasījuma apmierinājumu, tas ka šai lietai ir vairāk vai mazāk noteikta vērtība, kā arī tas, ka hipotēkai ir publiskās ticamības raksturs, dod kreditoram drošu tiesisku pamatu paļauties uz šo saistību pastiprināšanas līdzekli.

[11.2] Trešās personas hipotēkas nodibināšana ar mērķi nodrošināt galvenā parādnieka saistību pret kreditoru notiek ar divu subjektu – kreditora un ķīlas devēja gribas izteikumu. Lai gan ķīlas tiesība ir lietu tiesību institūts, tas neatceļ tiesisko attiecību dalībnieku gribas kā saistībtiesiska institūta nozīmi šajās attiecībās, jo ķīla tāpat tiek nodibināta ar tiesisko attiecību dalībnieku – kreditora un ķīlas parādnieka – gribas izteikumu, kas izteikts līgumā (*sk. Civillikuma 1304.pantu*). Līdz ar hipotēkas nodibināšanu kreditoram ir tiesisks pamats paļauties uz ķīlas kā nodrošinājuma spēku, jo, kā noteikts Civillikuma 1432.pantā, „*kas klusējot vai noteikti izteic savu piekrišanu, tas ar to ir pieņēmis darbību ar visām tās tiesiskām sekām un nevar vairs vēlāk savu piekrišanu ierobežot*”.

[11.3] Līdz ar to, lai gan ķīlas tiesība ir lietu tiesība, tās nodibināšanas gadījumā nav iespējams abstrahēties no līdzēju gribas un mērķa, kuram šī ķīlas tiesība nodibināta. Izskatāmajā lietā ķīlas tiesības nodibināšanas mērķis ir bijis ar hipotēku uz SIA „Gvano” piederošo īpašumu nodrošināt prasījumu pret galvenajiem parādniekiem par aizdevuma līguma izpildi. Tādejādi ir jāsecina, ka viens no galvenajiem riskiem, kura novēršanai ķīla ir nodibināta, ir galvenā parādnieka maksātnespējas risks. Līdz ar to, iztulkojot Civillikuma noteikumus par ķīlas tiesības pastāvēšanu un izbeigšanos, tiesai bija jāvērtē AS „Swedbank” griba attiecībā uz nodibināto ķīlas tiesību.

[11.4] Izskatāmajā lietā AS „Swedbank” prasījumi pret galvenajiem parādniekiem tika samazināti galveno parādnieku ĀTAP procesos, turklāt bez AS „Swedbank” gribas izteikuma. No lietas materiāliem izriet, ka AS „Swedbank” kā kreditors nav saskaņojusi galveno parādnieku ĀTAP plānus (*lietas I sēj. 149.lpp. un 159.lpp*), kā arī tas, ka pēc galveno parādnieku ĀTAP plānu apstiprināšanas AS „Swedbank” ir iesniegusi pieteikumu tiesā par SIA „Gvano” piederošā un nodrošinājumu kalpojošā nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izolē tiesas ceļā (*lietas I sēj.*

44.lpp.). Tādējādi lietā nav konstatējama AS „Swedbank” griba atteikties no tiesībām dabūt savu prasījumu samaksu pilnā apmērā un ir konstatējama griba izlietot ķīlas tiesību pilnā apmērā, t.i., apmērā, kādā pastāvēja AS „Swedbank” prasījumi pret galvenajiem parādnikiem pirms to ĀTAP plānu apstiprināšanas.

[11.5] Ņemot vērā iepriekš minēto, Civillietu departaments norāda, ka galvenā parādnieka ĀTAP plāna saskaņošanas, apstiprināšanas un izpildes rezultātā samazināts nodrošinātā kreditora prasījums, ja samazinājums noticis pretēji šā kreditora gribai, nav uzskatāms par prasījuma dzēšanu Civillikuma 1309.panta izpratnē un tādēļ neizbeidz un nesamazina ķīlas tiesību, kura nodrošina šo prasījumu.

[12] Civillietu departaments noraida SIA “Tērbatas biznesa centrs” un SIA “Gvano” paskaidrojumos minētos argumentus par ķīlas kreditora atbildības apmēru uz šajā spriedumā iepriekš minēto apsvērumu pamata. Paskaidrojumu iesniedzēji nav norādījuši, uz kādu tiesību normu pamata viņi izdarījuši secinājumu par ķīlas devēja nespēju vērsties regresa kārtībā pret galveno parādnieku. Jautājumā par ĀTAP procesa jēgu Civillietu departaments papildus paskaidro, ka no ĀTAP tiesību institūta, aplūkojot to sistēmiski, izriet, ka primārais ĀTAP mērķis ir maksātspējas atjaunošana un pirms ĀTAP apstiprināšanas nodibināto saistību izpilde, turklāt ĀTAP pasākumi nedrīkst pasliktināt kreditoru stāvokli salīdzinājumā ar maksātnespējas procesu, ja tas būtu uzsākts ĀTAP plāna apstiprināšanas brīdī. Savukārt jautājums par ĀTAP cēloņiem, Civillietu departamenta ieskatā, nav apspriežams izskatāmās lietas ietvaros. Paskaidrojumu iesniedzēju tiesiskās attiecības ar AS “Swedbank”, kas skar saņemtos kredītus un neizpildītās saistības, risināmas atsevišķi prasības tiesvedības kārtībā.

[13] Civillietu departaments norāda, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 341. ⁶ pantu tiesa, taisot spriedumu par ĀTAP plāna īstenošanu, pārbauda, vai ĀTAP plāns atbilst likumam un ir pienācīgi saskaņots. Tiesai tas jāpārbauda uz administratora atzinuma, kreditoru iebildumu, ja tādi saņemti, un iesniegto pierādījumu pamata. Ja lietā pirmās instances tiesas spriedums ir bijis atcelts, tad izskatot lietu atkārtoti, tiesai jāņem vērā arī tie kreditoru iebildumi un pierādījumi, kuri iesniegti un pievienoti lietai pirms atceltā sprieduma taisīšanas, ciktāl no Civillietu departamenta lēmuma, ar kuru spriedums atcelts, neizriet pretējais.

Papildus iepriekšminētajam Civillietu departaments norāda uz pastāvošo judikatūru ĀTAP plānu apstiprināšanas lietās, kurā ir formulēts tiesas pienākums pārbaudīt, vai ĀTAP plānā atspoguļoti visi kreditori, vai ir ņemti vērā kreditora iebildumi, kā arī pārbaudīt, vai ĀTAP plānu saskaņojošo kreditoru prasījumu pamatā ir reālas saistības (*sk. Senāta lēmumus lietās nr. SPC-47/2012 un SPC-48/2013*).

R e z o l u t ī v ā d a ļ a

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 485.pantu un 474.panta 2.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2013.gada 20.decembra spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai tai pašai tiesai citā sastāvā.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnesis
Tiesnese
Tiesnese
Tiesnese
Tiesnesis
Tiesnese
Tiesnesis
Tiesnese
Tiesnese

A.Strupišs
A.Briede
A.Čerņavska
I.Garda
A.Keišs
Ī.Kušnīre
N.Salienieks
E.Vernuša
M.Zāģere